

Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі
Жоғары білімді дамыту ұлттық орталығы

Шетелдік мамандарды тарту мониторингі

3 блок 2 тармақ

Аналитикалық анықтама

Астана қ., 2023

Мазмұны

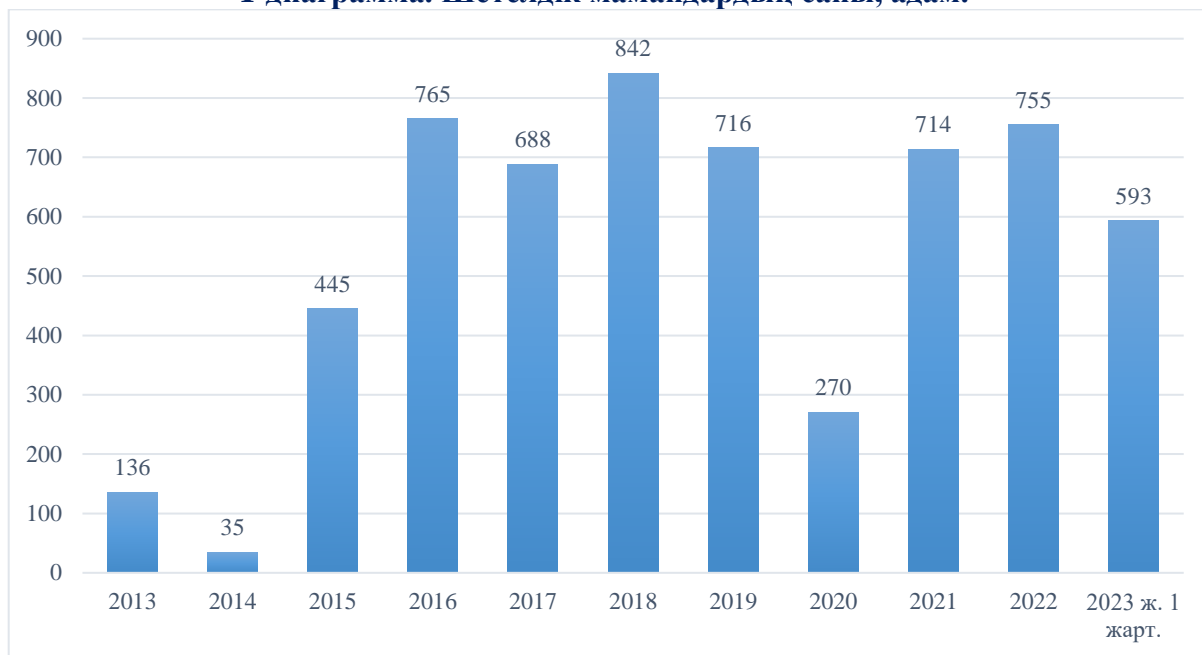
Бюджеттен тыс қаражат есебінен шетелдік мамандарды тарту	3
ЖОО бөлінісінде тартылған шетелдік мамандар	3
1-кесте. ЖЖОКБҰ бөлінісінде шақырылған шетелдік мамандар саны.....	4
Шетелдік мамандардың жұмыс форматы	9
2-кесте. Шетелдік мамандар, формат.....	9
Шетелдік мамандарды тарту елі	9
3-кесте. Елдер бөлінісінде шақырылған шетелдік мамандар саны.....	9
Шетелдік мамандардың сапалық құрамы	10
4-кесте. Шетелдік мамандар, білім деңгейі.....	11
Шетелдік ғалымдардың мамандану саласы	11
5-кесте. Шақырылған шетелдік мамандардың білім беру салалары.....	11
Шетелдік мамандардың гендерлік құрамы	12
6-кесте. Гендерлік бөліністе шақырылған шетелдік мамандар саны.....	12
Қаржыландыру көздері	12
Қорытынды	12
<i>1-қосымша</i>	26

Мониторинг қорытындысы бойынша шетелдік мамандарды тарту аналитикалық анықтамасы

Бюджеттен тыс қаражат есебінен шетелдік мамандарды тарту

Бюджеттен тыс қаражат есебінен шетелдік мамандарды тарту бағдарламасын іске асырудың 10 жылында Қазақстан ЖЖОКБҰ - на бюджеттен тыс қаражат есебінен барлығы **5959** шетелдік маман тартылды (1-диаграмма).

1-диаграмма. Шетелдік мамандардың саны, адам.

ЖОО бөлінісінде тартылған шетелдік мамандар

Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының (бұдан әрі – ЖЖОКБҰ) ұсынған деректеріне сәйкес 2023 жылдың бірінші жартыжылдығында бюджеттен тыс қаражат есебінен **57** елден **593** шетелдік маман Қазақстандық **74** ЖОО-ға оқытушылық қызметке тартылды, бұл елдегі ЖЖОКБҰ-ның жалпы санының **72,5%**-ын құрайды. Бұл **305** маман тартылған 2022 жылдың бірінші жартыжылдығынан екі есе көп.

2023 жылдың бірінші жартыжылдығында ең көп шетелдік мамандарды мемлекеттік жоғары оқу орындары тартты. Барлығы **172** адам тартылды, бұл жалпы тартылған мамандардың **29%**-ын құрайды. Ұлттық жоғары оқу орындары - **158** адам (**27%**), АҚ - **108** адам (**18%**), ал жекеменшік жоғары оқу орындары - **155** адам (**26%**) тартты (1-кесте).

Ұсынылған деректерге сүйене отырып, Қазақстандағы келесі жоғары оқу орындары 2023 жылдың бірінші жартыжылдығында шетелдік мамандардың ең көп санын тартты (1-кесте).

1. Л.Н. Гумилев ат. Еуразия ұлттық университеті
2. Т. Жүргенов ат. Қазақ ұлттық өнер академиясы
3. Құрманғазы ат. Қазақ ұлттық консерваториясы
4. Қ. Жұбанов ат. Ақтөбе өңірлік университеті
5. С. Өтебаев ат. Атырау Мұнай және газ университеті
6. Академик Е.А. Бөкетов ат. Қарағанды университеті.
7. Алматы технологиялық университеті
8. Абылай хан ат. Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті
9. Қазақстан-Британ техникалық университеті
10. Алматы гуманитарлық-экономикалық университеті

1-кесте. ЖЖОКБҮ бөлінісінде шақырылған шетелдік мамандар, адам, %

№	ЖОО атауы	Саны	Үлесі
11 – Ұлттық			
1	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	50	8,4%
2	Т. Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясы	2	0,3%
3	Қазақ ұлттық хореография академиясы	0	0,0%
4	Құрманғазы атындағы Қазақ ұлттық консерваториясы	2	0,3%
5	Қазақ ұлттық аграрлық зерттеу университеті	3	0,5%
6	Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті	11	1,9%
7	Қ.И. Сәтбаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық зерттеу университеті	0	0,0%
8	С.Д. Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті	5	0,8%
9	Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті	12	2,0%
10	Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті	48	8,1%
11	Қазақ ұлттық өнер университеті	25	4,2%
Барлығы		158	27%
29 – Мемлекеттік			
12	Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті	52	8,8%
13	Ы. Алтынсарин атындағы Арқалық педагогикалық институты	0	0,0%
14	Х. Досмұхамедов атындағы Атырау университеті	0	0,0%
15	С. Өтебаев атындағы Атырау мұнай және газ университеті	5	0,8%

16	Д. Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан техникалық университеті	8	1,3%
17	С. Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан университеті	6	1,0%
18	І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті	2	0,3%
19	Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті	2	0,3%
20	М. Оспанов атындағы Батыс Қазақстан медициналық университеті	16	2,7%
21	М. Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университеті	0	0,0%
22	Қарағанды индустриалды университеті	1	0,2%
23	Қарағанды техникалық университеті	2	0,3%
24	Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті	19	3,2%
25	Ш. Есенов атындағы Каспий технология және инжиниринг университеті	12	2,0%
26	Ш. Уәлиханов атындағы Көкшетау университеті	9	1,5%
27	А. Байтұрсынов атындағы Қостанай Өңірлік университеті	3	0,5%
28	Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті	9	1,5%
29	Семей медицина университеті	3	0,5%
30	Қарағанды медицина университеті	11	1,9%
31	Халықаралық туризм және қонақжайлылық университеті	1	0,2%
32	Ә. Марғұлан атындағы Павлодар педагогикалық университеті	0	0,0%
33	Рудный индустриалды институты	0	0,0%
34	М. Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан университеті	0	0,0%
35	М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті	7	1,2%
36	Торайғыров университеті	0	0,0%
37	Семей қ. Шәкәрім атындағы Университеті	1	0,2%

38	Оңтүстік Қазақстан медицина академиясы	1	0,2%
39	Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті	0	0,0%
40	М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті	2	0,3%
	Барлығы	172	29%
16 – Акционерлік қауым			
41	Азаматтық авиация академиясы	0	0,0%
42	Логистика және көлік академиясы	0	0,0%
43	Алматы технологиялық университеті	32	5,4%
44	Ғ. Дәукеев атындағы Алматы энергетика және байланыс университеті	3	0,5%
45	О.А. Байқоңыров атындағы Жезқазған университеті	0	0,0%
46	Қазақ спорт және туризм академиясы	5	0,8%
47	С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті	15	2,5%
48	Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті	16	2,7%
49	Қазақ технология және бизнес университеті	4	0,7%
50	Қазақстан-Британ техникалық университеті	0	0,0%
51	Мақсұт Нәрікбаев университеті	5	0,8%
52	Астана медицина университеті	5	0,8%
53	Халықаралық білім беру корпорациясы	3	0,5%
54	Халықаралық ақпараттық технологиялар университеті	12	2,0%
55	КИМЭП Университеті	2	0,3%
56	Нархоз Университеті	6	1,0%
	Барлығы	108	18,4%
45 - Жекеменшік			
57	Болашақ Академиясы	0	0,0%
58	Қайнар Академиясы	0	0,0%

59	Дене шынықтыру және бұқаралық спорт академиясы	0	0,0%
60	Әлихан Бөкейхан университеті	8	1,3%
61	Алматы гуманитарлық-экономикалық университеті	9	1,5%
62	Алматы менеджмент университеті	1	0,2%
63	Астана IT Университеті	8	1,3%
64	Баишев Университеті	1	0,2%
65	Гуманитарлық-техникалық академиясы	2	0,3%
66	Д.А. Қонаев атындағы Еуразиялық Заң Академиясы	0	0,0%
67	А. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты	3	0,5%
68	Еуразиялық технологиялық университеті	5	0,8%
69	Нұр-Мұбарак Египет ислам мәдениеті университеті	4	0,7%
70	Академик Қ. Сәтбаев атындағы Екібастұз инженерлік-техникалық институты	1	0,2%
71	Есіл университеті	1	0,2%
72	Батыс Қазақстан инновациялық-технологиялық университеті	15	2,5%
73	Инновациялық Еуразия университеті	0	0,0%
74	Б. Гончаров атындағы Қазақ автомобиль-жол институты	4	0,7%
75	Қазақ-Орыс Халықаралық университеті	3	0,5%
76	"ҚДСЖМ" Қазақстан медициналық университеті	1	0,2%
77	Қазақстан инновациялық және телекоммуникациялық жүйелер университеті	0	0,0%
78	Қазақстан-Америка еркін университеті	7	1,2%
79	Қазақстан-Неміс университеті	27	4,5%
80	Қазақстан-Ресей медициналық университеті	3	0,5%

81	Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті	2	0,3%
82	Каспий қоғамдық университеті	1	0,2%
83	А. Мырзахметов атындағы Көкшетау университеті	1	0,2%
84	М. Дулатов атындағы Қостанай инженерлік-экономикалық университеті	0	0,0%
85	Академик З. Алдамжар атындағы Қостанай әлеуметтік-техникалық университеті	0	0,0%
86	Қызылорда ашық университеті	2	0,3%
87	Халықаралық инженерлік-технологиялық университеті	3	0,5%
88	Ш. Мұртаза атындағы Халықаралық Тараз инновациялық университеті	0	0,0%
89	Халықаралық көлік-гуманитарлық университеті	1	0,2%
90	Астана халықаралық университеті	0	0,0%
91	Мирас Университеті	5	0,8%
92	Тұран Университеті	2	0,3%
93	Тұран-Астана Университеті	2	0,3%
94	Академик А. Қуатбеков атындағы Халықтар достастығы университеті	0	0,0%
95	Жұмабек Тәшенев атындағы Университет	0	0,0%
96	Халықаралық бизнес университеті	11	1,9%
97	Сүлейман Демирел Университеті	8	1,3%
98	Орталық Азия Инновациялық Университеті	6	1,0%
99	Орталық Қазақстан академиясы	6	1,0%
100	Шымкент университеті	2	0,3%
101	Атырау инженерлік-гуманитарлық институты	0	0,0%
	Барлығы	155	26,1%
1 - Халықаралық			50
102	Қ.А. Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті	2	0,3%

Шетелдік мамандардың жұмыс форматы

Оқыту форматына қатысты 2023 жылдың бірінші жартыжылдығында офлайн формат шетелдік мамандар арасында ең танымал болды. Офлайн сабақтарды өткізетін мамандардың саны өткен жылмен салыстырғанда 6 еседен астам өсті, ал онлайн форматта жұмыс істейтін мамандардың саны өзгеріссіз қалды. Алайда, гибриді формат кең тарала бастағанын, ондағы мамандар санының 9 есеге артқанын атап өткен жөн. Барлығы 280 шетелдік маман офлайн форматта, 255 маман онлайн форматта және 58 маман аралас форматта тартылды (2-кесте).

2-кесте. Шетелдік мамандар, формат, %

Форматы	Адам саны	Үлесі %
офлайн	280	47%
онлайн	255	43%
аралас	58	10%
Барлығы:	593	

Шетелдік мамандарды тарту елі

Қазақстандық ЖЖОКБҰ арасында Ресей 165 адам тартылған шетелдік мамандар саны бойынша көшбасшы ел болып қала береді, бұл өткен жылғы көрсеткіштен 60 адамға артық (кестені қараңыз. 3).

Германия Еуропадан ең көп мамандары бар ел болып қала береді. 2023 жылдың бірінші жартыжылдығында Германиядан 46 маман шақырылды, бұл өткен жылмен салыстырғанда 20 адамға көп.

Солтүстік Америкадан тартылған мамандардың ең көп саны АҚШ-тан келеді. 2023 жылдың бірінші жартыжылдығында 25 маман тартылды, бұл 2022 жылдың бірінші жартыжылдығынан 2 есе көп.

Таяу Шығыстан келген жетекші ел ретінде Түркия қалады. Ағымдағы жылы Түркиядан 54 маман шақырылды, бұл 2022 жылмен салыстырғанда 5 есе көп.

Сондай-ақ, Өзбекстан, Польша, Ұлыбритания, Украина, Италия және Франция сияқты көптеген шетелдік мамандарды тартатын басқа елдерді атап өту маңызды.

3-кесте. Елдер бөлінісінде шақырылған шетелдік мамандар саны, %

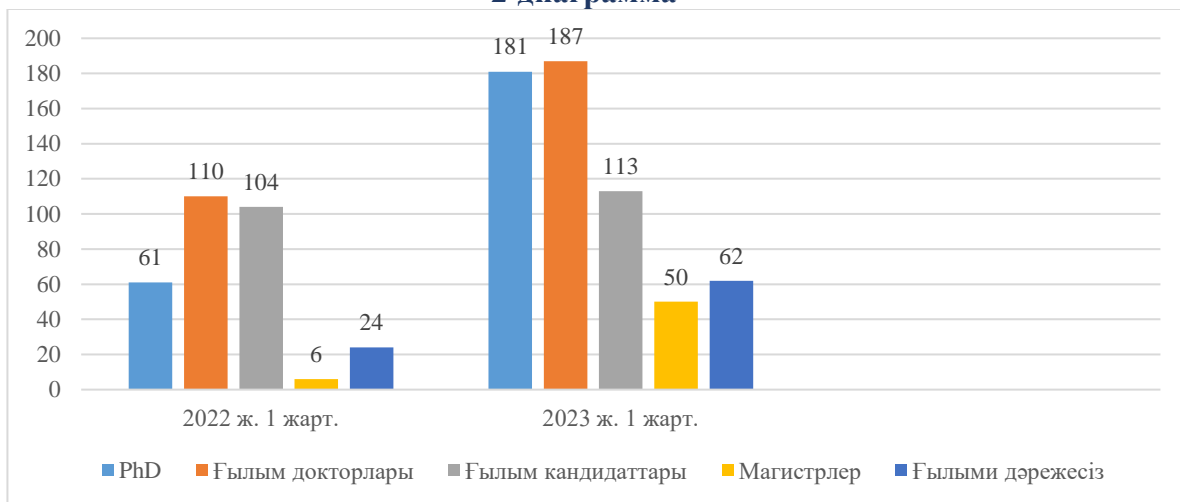
№	Тартылған ел	Мамандар саны	Үлесі %
1.	РФ	165	27,82%
2.	Түркия	54	9,11%
3.	Германия	47	7,93%
4.	Өзбекстан	30	5,06%
5.	АҚШ	26	4,38%
6.	Польша	24	4,05%
7.	Ұлыбритания	23	3,88%
8.	Украина	23	3,88%
9.	Италия	21	3,54%
10.	Франция	20	3,37%
11.	Қырғызстан	19	3,20%
12.	Болгария	12	2,02%
13.	Үндістан	11	1,85%
14.	Беларусь	10	1,69%
15.	Испания	8	1,35%
16.	ҚХР	8	1,35%
17.	Финляндия	6	1,01%
18.	Оңтүстік Корея	5	0,84%

19.	Пәкістан	5	0,84%
20.	Әзірбайжан	4	0,67%
21.	Армения	4	0,67%
22.	Венгрия	4	0,67%
23.	Литва	4	0,67%
24.	Нидерланды	4	0,67%
25.	Сауд Арабиясы	3	0,51%
26.	Чехия	3	0,51%
27.	Канада	3	0,51%
28.	Малайзия	3	0,51%
29.	Португалия	3	0,51%
30.	Словакия	3	0,51%
31.	Бразилия	2	0,34%
32.	Египет	2	0,34%
33.	Израиль	2	0,34%
34.	Индонезия	2	0,34%
35.	Иран	2	0,34%
36.	Ирландия	2	0,34%
37.	Румыния	2	0,34%
38.	Тәжікстан	2	0,34%
39.	Швеция	2	0,34%
40.	Эстония	2	0,34%
41.	Жапония	2	0,34%
42.	Австралия	1	0,17%
43.	Австрия	1	0,17%
44.	Багам аралдары	1	0,17%
45.	Бельгия	1	0,17%
46.	Босния және Герцеговина	1	0,17%
47.	Вьетнам	1	0,17%
48.	Гана	1	0,17%
49.	Греция	1	0,17%
50.	Грузия	1	0,17%
51.	Латвия	1	0,17%
52.	Мексика	1	0,17%
53.	Нигерия	1	0,17%
54.	Сербия	1	0,17%
55.	Словения	1	0,17%
56.	Хорватия	1	0,17%
57.	Швейцария	1	0,17%
	Барлығы	593	

Шетелдік мамандардың сапалық құрамы

Білім деңгейі бойынша шетелдік мамандардың құрамы 187 адамнан тұратын ғылым докторлары санатында айтарлықтай өсуді көрсетеді, бұл өткен жылмен салыстырғанда 70% - ға көп. PhD дәрежесі бар мамандардың саны да айтарлықтай өсті және 181 адамды құрады, бұл өткен жылмен салыстырғанда үш есе көп (2-диаграмма).

2-диаграмма

4-кесте. Шетелдік мамандар, білім деңгейі, %

Білім деңгейі	Адам саны	Үлесі %
PhD докторлары	181	31%
Ғылым докторлары	187	32%
Ғылым кандидаттары	113	19%
Магистрлер	50	8%
Ғылыми дәрежесіз	62	10%
Жалпы :	593	

Шетелдік ғалымдардың мамандану саласы

5-кесте. Шақырылған шетелдік мамандардың білім беру саласы бойынша саны, %

Білім беру саласы	Адам саны	%
01 Педагогикалық ғылымдар	100	17%
02 Өнер және гуманитарлық ғылымдар	98	17%
03 Әлеуметтік ғылымдар, журналистика және ақпарат	30	5%
04 Бизнес, басқару және құқық	106	18%
05 Жаратылыстану ғылымдары, математика және статистика	60	10%
06 Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар	53	9%
07 Инженерлік, өңдеу және құрылыс салалары	64	11%
08 Ауыл шаруашылығы және биоресурстар	7	1%
09 Ветеринария	4	1%
10 Денсаулық сақтау	54	9%
11 Қызметтер	17	3%
Барлығы:	593	

5-кестеге сәйкес, 2023 жылдың бірінші жартыжылдығында шақырылған шетелдік мамандар арасында білім берудің ең танымал саласы - "Бизнес, басқару және құқық" болды. Бұл сала бойынша 106 маман шақырылды, бұл барлық салалардың ішіндегі ең жоғары көрсеткіш. Бұл үрдіс 2022 жылдың бірінші жартыжылдығының деректеріне сәйкес келеді, ол кезде "Бизнес, басқару және құқық" 48 шақырылған маманы бар ең танымал сала болды.

Сондай-ақ, қазақстандық жоғары оқу орындары "педагогикалық ғылымдар" және "өнер және гуманитарлық ғылымдар" салалары бойынша шетелдік мамандар көбінесе шақырған. 2023 жылдың бірінші жартыжылдығында педагогика саласы бойынша 100 маман және өнер және гуманитарлық ғылымдар саласы бойынша 98 маман шақырылды.

"Ветеринария" саласы ағымдағы жылы да (4) және 2022 жылы да мамандардың ең аз санына ие. Бұл ветеринария саласындағы мамандардың шетелдік мамандарды Қазақстанға шақыру контекстінде аз сұранысқа ие екендігін көрсетуі мүмкін.

Шақырылған шетелдік мамандардың гендерлік құрамы **6-кесте. Гендерлік бөліністе шақырылған шетелдік мамандар саны, %**

	Саны	%
Ерлер	410	69
Әйелдер	183	31
Барлығы:	593	

6-кестеге сәйкес, 2023 жылдың бірінші жартыжылдығында шақырылған шетелдік мамандар арасында ер адамдар басым. Кестеде көрсетілгендей, мамандардың жалпы санының (593 адам) 69% - ы ер адамдар (410 адам), ал 31% - ы әйелдер (183 адам).

Шетелдік мамандар (593 адам) білім алушылар мен ПОҚ үшін дәріс сабақтары (1326 сағат), семинарлар (893 сағат), мастер-класстар (484 сағат) және тренингтер (473 сағат) өткізді.

Қаржыландыру көздері

Шетелдік мамандар Қазақстанға түрлі қаржыландыру көздерін пайдалана отырып шақырылды, соның ішінде:

- * British Council-1 адам.
- * Chevening-1 адам.
- * DAAD - 30 адам.
- * English Language Fellow бағдарламасы-1 адам.
- * Erasmus+ - 19 адам.
- * Fulbright-4 адам.
- * SES Senior Experten Service-2 адам.
- Өтеусіз-25 адам.
- * Түркия Республикасының Бас консулдығы-2 адам.
- * ҒЖБМ Ғылым комитетінің ғылыми жобасын гранттық қаржыландыру-4 адам.
- Шетелдік ЖОО есебінен - 5 адам.
- * ҚР ЖОО қаражаты есебінен-498 адам.
- * Италия Республикасының Қазақстан Республикасындағы Елшілігі-1 адам.

Мамандардың көпшілігі қазақстандық жоғары оқу орындарының бюджет және бюджеттен тыс қаражаты есебінен шақырылды. Олардың арасында Қазақстанға өтеусіз негізде жұмыс істеуге келген мамандар да бар екенін атап өту маңызды. ҚР жоғары оқу орындарының ішінде шетелдік мамандарды тартуға мүмкіндік беретін DAAD және Erasmus+ сияқты бағдарламалар ең танымал болып табылады.

Қаржыландырудың әртүрлі көздерін пайдалана отырып, Қазақстанның жоғары оқу орындары шетелдік мамандарды белсенді тартады, бұл академиялық және мәдени алмасуды дамытуға, сондай-ақ жоғары оқу орындарының білім беру ортасын байытуға ықпал етеді.

Қорытынды

Жалпы, 2023 жылдың бірінші жартыжылдығында ЖЖОКБҰ-ға шетелдік мамандарды тарту туралы деректерді талдау өткен жылмен салыстырғанда айтарлықтай өсуді көрсетеді. Тартылған мамандар саны екі есеге артып, 593 адамға жетті. Шетелдік мамандар Қазақстандық 74 ЖОО-ға тартылды, бұл елдегі ЖЖОКБҰ жалпы санының 73,5% - ы құрайды. Бұл шетелдік сарапшылардың оқытушылық қызметтегі маңызды рөлін көрсетеді.

Мемлекеттік жоғары оқу орындары жалпы санының 29%-ын құрайтын шетелдік мамандарды (172 адам) тарту бойынша көшбасшы болып шықты.

Ресей 165 адамнан тартылған шетелдік мамандар саны бойынша көшбасшы ел болып қала береді, бұл өткен жылдың көрсеткішінен 60 адамға артық. Германия мен Түркия да сәйкесінше 46 және 54 маманмен маңызды орынға ие.

Білім беру салалары бойынша "Бизнес, басқару және құқық" 106 маманды тарта отырып, ең танымал сала болып табылады. Одан кейін 100 маманмен "педагогикалық ғылымдар" және 98 маманмен "өнер және гуманитарлық ғылымдар" келеді.

Докторлық және PhD дәрежесі бар мамандар санатында өсім байқалады. Ғылым докторларының саны 70% - ға өсті, ал PhD дәрежесі бар мамандардың саны өткен жылмен салыстырғанда үш есе өсті.

Жалпы, Қазақстанның ЖЖОКБҰ-ға шетелдік мамандарды тарту 2023 жылдың бірінші жартыжылдығында өсім мен әртүрлілікті көрсетті. Бұл елдің білім беру саласындағы халықаралық ынтымақтастықты дамытуға және білім мен тәжірибе алмасу үшін әртүрлі елдерден жоғары білікті мамандарды тартуға деген ұмтылысын көрсетеді.